ΑΘΗΝΑΣ ΜΗΤΡΑ:

ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ

Δέχτηκα να κάνω το ταξίδι. Γεννημένος στη Βερανζέρου 33, τότε κλινική Μπασακίδου, μεγαλωμένος Καλαμιώτου 27 (ακόμα υπάρχει όπως ήταν), Νίκης 11 κι Ερμού 6, ΧΑΝ, Παπασπύρου, Πρώτο Γυμνάσιο· ναι, θεωρώ τον εαυτό μου Αθηναίο και δέχτηκα... Έστω κι απ' το καταμακρυνό Τέξας: να γράψω για την Αθήνα σε μια βδομάδα. Ένα ταξίδι στη Μήτρα.

Τα πρώτα δέκα χρόνια στο εξωτερικό στριφογύριζε στο μυαλό μου ανακατεμένη με τα κύματα και τα μοναστήρια τ' αγιανόρους. Ελλάδα, Αθήνα, αφροί αιγαιοπελαγίτικοι, όλα μαζί, συνοθήλευμα, σιγά-σιγά να ξεδιαλέγεται. Απόσταση, καιρός, ξεκαθάρισμα. Σιγά-σιγά, κάπως μέσα από μύθο, αυτής της προσωπικής ανάπλασης, του διανοητικού εκείνου μετασχηματισμού των εικόνων, του φωτός, του τρόπου ζωής που είχα δει και ζήσει, παίρναν σάρκα και οστά, μετουσιονόμενα σε διδάγματα για τους ξένους (τους φοιτητές μου) μεταφραζόμενα σε πανέμορφους ιαπωνικούς χαρακτήρες, τυπωνόμενα σε πολύχρωμες φωτογραφίες, εξαίσιας περιοδικής παρουσίασης. Αρκετά, και μέσα σ' όλα τ' άλλα πρώτη η Αθήνα για το ξεκίνημα: «Τα ποιήματα με πέτρες» των Πικιωνικών λόφων, «Η μεταφυσική της Λεπτομέρειας των Ελληνικών Νησιών», «Το Άγιον Όρος» σε σχέση με τις Ακρολογίες και το μεταμοντέρνο και πιο πρόσφατα «Τα παλάτια των Ανθρώπων»[1] αρχιτεκτονικό δοκίμιο για μια ευρύτερη, βαθύτερη, αρχιτεκτονική δημιουργικότητα στη σύνθεση, αυτή τη φορά μέσα από στοχασμό πάνω στα σπίτια των φτωχότερων κι απ' τους φτωχούς, ψηλά, κάπου στη Σύρα.

Με Ομηρική αδεία θα παινέσω περισσότερο παρά θα κατακρίνω και θα κάνω ένα παιχνίδι, παρόμοιο μ' αυτό που κάνω κατά καιρούς και με τους φοιτητές μου ιδίως στις μικρότερες τάξεις, των φρεσκότερων κι αμόλευτων δηλαδή χρόνων. Τότε που η πηγαία δημιουργικότητα δεν έχει ακόμη αλλοιωθεί από τις αδικαιολόγητες συμβατικότητες του ρεαλιστικού περίγυρου και που μπορεί, αν γαλουχηθεί σωστά, να ξεφύγει τις συμπληγάδες, να φέρει στην... Ιθάκη.

Η πειθαρχία αυτή ξεκινά κάπως έτσι: να βρούμε συνδυασμούς λέξεων, που η καθεμιά τους ν' αρχινά με ένα από τα γράμματα του όρου που ερευνάμε, έτσι ώστε όλες οι λέξεις μαζί να σχηματίζουν φράση ή νόημα που να περιγραφει τον όρο ή ν' αποδίδει ιδιότητες του όρου που μελετάμε.

Το παιχνίδι ετούτο ενθαρρύνεται από το λεξικό, μα αρχίζουμε χωρίς αυτό, είναι καλύτερα, μέχρι να εξαντληθούμε. Μετά το λεξικό. Μετά ψαλίδι, καθαρογράψιμο, σε χαρτάκια, περισυλλογή, ανακατάταξη, ιεράρχηση, δημιουργία ενός «γλωσσοφίλμ». Τόσα γράμματα, τόσες λέξεις, τόσα νοήματα, μια ιστορία. Τέλος, αν γίνει δυνατό να βρεθεί ένα, το μοναδικό, κάτι που να τα λέει όλα... τότε ανάσταση! Μα ίσως και να μην είναι δυνατό. Έστω όμως κι αν εμείς δεν το καταφέρουμε, κάποιος άλλος, ο μαθητής μας, ίσως το πετύχει.

Κάπως έτσι περίπου έγινε και μ' αυτήν την περιπλάνηση. Σε δυο λεπτά, κι αφού χάθηκε με το μολύβι κι ένα χαρτάκι η αναδεξιμιο-ανιψιά μου, εννιά χρονών, Αθηναία, εγύρισε μ' ετούτο το παρακάτω, που παρά τα ψαξίματά μου δεν το 'βρισκα να το πω. Πριν μπω στη μήτρα που 'φτιαξα, θα παραθέσω ετούτο για παράδειγμα, γιατί το θεωρώ καλύτερο από τ' άλλα.

Για τη μικρή Νατάσα, αυτή ήταν η ΑΘΗΝΑ:

Α νθρώπινη
Θ εά
Ή ταν
Ν ωρίτερα
Α υτή[2]

Ασυζήτητα και με θαυμασμό παραδέχομαι την ακαταμάχητη δύναμη της πηγαίας δημιουργικής πιθανότητας, διαλέγω όμως να προχωρήσω αλλιώς. Κι έτσι έβγαλα κι εγώ την παρακάτω μήτρα για την ΑΘΗΝΑ:

---

1. Μερικοί από τους τίτλους Αρχιτεκτονικο-θεωρητικών δοκιμίων μου στο Γιαπωνέζικο περιοδικό *A+U* που δημοσιεύτηκαν από το 1975 μέχρι σήμερα. Το πιο πρόσφατο «Peoples Palaces: Architectural creativity through the Obscure» *A+U, May 1986*, No 188, σελ. 79-90 πρωτοεισάγει στη διεθνή βιβλιογραφία μέθοδο αρχιτεκτονικής δημιουργικότητας και ακροστοιχίδο – νοηματική διερεύνηση, παρόμοια μ' αυτήν που υιοθετείται και εδώ.
2. Ακροστοιχίδα της Νατάσας Τριβιζά, μαθήτριας κολλεγίου Κάντζας, 3ης Δημοτικού. Σαρωνίδα 30 Μαΐου 1986.

Α ρχή
Θ εσμών
Η γήτωρ
Ν ομοσύνης
Α νθρωπότητας

Α ρχαίοι
Θ ρυλικοί
Ή ρωες
Ν ικητές
Α ιωνιότητας

Α ρχή
Θ είων
Ή
Ν όμων
Α ρχή;

΄Α νδρες
Θ ρυλικοί
Η γέτες
Ν ικητές
Α ντάξιοι

Α νελέητα
Θ εωρητική
Η τοι
Ν εμεσιακά
Α ισθητική

Α γριελιά
Θ εόδοστη
Ή τα
Ν αυτικών
Α παιτήσεων

Α πάντων
Θ εών
Η γητόρισσα
Ν ομοσύνης
Α ρχηγός

Α ντίδαρο
Θ εσμών
Η μιδάρδαρων
Ν όμων
Α ντιλαϊκών

Α λκιδιάδου
Θ έρετρον
Η δονικών
Ν έων
Α ρρένα

Α ναλογιών
Θ αυμασίων
Η
Ν τόπια
Α ρχιτεκτονική

Α ρχαίων
Θ αυμάτων
Ή σουνα
Ν ευραλγική
Α ρρένα

Α θηνά
Θ υγάτηρ
Ή ρας
Ν ίκης
Α ρχηγός

Α γρυπνος
Θ εματοφύλακας
Η θοπλαστικών
Ν οητικών
Α ντιμετωπίσεων

΄Α μιλλας
Θ ερμοκήπιο
Ή
Ν τόπια
Α καδημία

΄Α ρρυθμοι
Θ αύμασαν
Η μερωμένοι
Ν τόπια
Α ρχιτεκτονική

Α θηνά
Θ εά
Ή ρας
Ν εογνός
΄Α σπιλος

Α ιωνίων
Θ ρύλων
Η ρωίδα
Ν ικηφόρα
Α νανεώτρια

Α νθρωπόμετρα
Θ ριαμβευτικά
Η θοπλασμένα
Ν ιάτα
Α ιώνια

Α ισθήματα
Θ εάρεστα
Η δονή
Ν όηση
Α ισθητική

Α κροκεραμευμένη
Θ εαματικά
Η λιοχτυπημένη
Ν ότιο
Α νατολικά

Α γριελιά
Θ υγατέρα
Ή σουν
Ν ύφη
Α ττικής

΄Α σπιλος
Θ εά
Η ρωίδα
Ν οοκράτηρα
Α στήρευτη

Α ντιδογματική
Θ ιασώτης
Η γέτισσα
Ν ομογεννήτρα
Α νεξάρτητη

΄Α νδρες
Θ εωρητικοί
Ή γητες
Ν όμων
Α ναδημιουργοί

Α ρχιτεκτόνισσα
Θ εοτέχνων
Η λιόλουστων
Ν αών
Α ισθητικογεννήτρα

Ι. Μύθος, Ιστορική προέλευση, Συνεισφορά στον κόσμο, Αρχιτεκτονική.

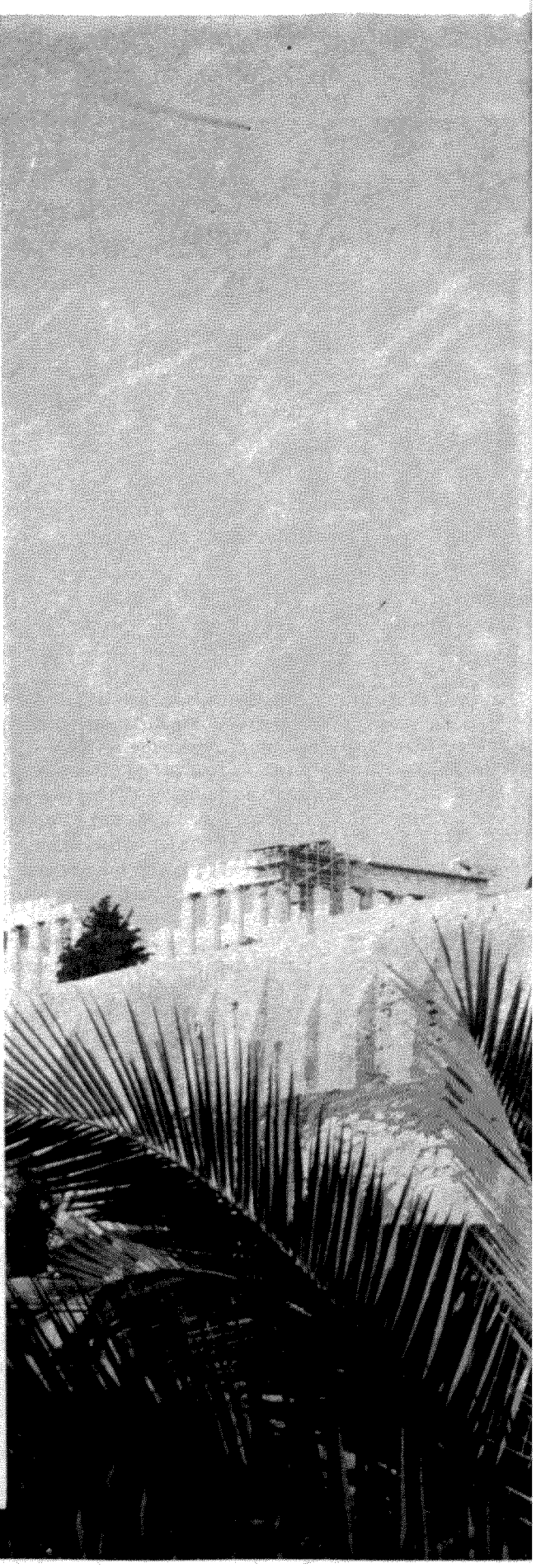

Α τίθαση
Θ ρυλοκύκλωτη
Η ρώων
Ν ανουρίστρα
Α κούραστη

Α γριολουλούδιαστη
Θ υμαρομυρίστρα
Η λιοτροπιόφορη
Ν εράντζιο-
Α νεμωνούσα

Α ττικής
Θ εματοφυλάκιο
Ή
Ν οημοσύνης
Α ισθητήριο;

Α γέραστη
Θ υγατέρα
Η δονική
Ν έα
Α θάνατη

Α νέμελη
Θ εατρίνα
Η δονόχαρη
Ν αζιάρα
Α κατάσχετη

Α πό
Θ άλασσα
Η δονικά
Ν ανουρισμένη
Α περίγραπτη

Α φθονία
Θ εαματικότης
Η μεράδα
Ν εωτερισμός
Α ιωνιότης

Α λλόεθνο-
Θ ρησκευτικό
Η ρωικό-
Ν ομό
Α νεκτική

Α νακάτεμα
Θ εάρεστο
Η λικιών
Ν τουνιά
Α νθρώπων

Α ντάρτισσα
Θ αυματουργή
Ή γουν
Ν ικήτρα
Α θήνα

Α ρμενίστρα
Θ αλασσογλυμένη
Ή ρεμα
Ν ανουρισμένη
Α καταμάχητη

Α πάντων
Θ ερέτρων
Η μερότερον
Ν όστιμον
Ά στυ

Α ναντήρητος
Θ εματοφύλακας
Η νίων
Ν εοελληνικού
Ά ρματος

Α στέρευτη
Θ ρυλόγεννη
Η λιόλουστη
Ν ύφη
Α καταμάχητη

Α νεμοχαϊδεμένη
Θ υγατροπροσεγμένη
Η δονοταϊσμένη
Ν οτισγαλουχούσα
Α θάνατους

Α φάνταστα
Θ ελκτική
Η λιοκαής
Ν ηφάλια
Α νθρωπινή

Α γαθών
Θ εοφοβουμένων
Η μερών
Ν έμεσις
Α ιωνία

Α ψευδώς
Θ εϊκή
Η ρωικά
Ν αρκισσιστική
Α περίγραπτο

Α ντίδοτο
Θ ανάτου
Η μερήσια
Ν ίξη
Α ναγέννησις

Α τίθαση
Θ ρυλομάνα
Η δονική
Ν υχτοδιούσα
Α ...θήνα

Ά νθος
Θ άλασσας
Ή μερο
Ν υχτών
Α ττικής

Ά στυ
Θ εόφτιαχτο
Η λιόλουστο
Ν εραϊδένιο
Α λάνθαστο

Α ίσθημα
Θ είον
Η γέτιδα
Ν όμου–
Α ισθήματος

Α θλητισμού
Θ ειασώτιδα
Η γεμονής
Νοητικής
Α νεξαρτησίας

Α παράμμιλη
Θ αλασσοκράτειρα
Η λιοκαμένων
Νέων
Α ρμενίστρα

2. Επαινετικά

Α σμάτων
Θ έμα
Η δυπαθών
Ν υχτών
Α λησμόνητων

Α βάσταχτα
Θ εατρόγεμη
Η θικοζυγίστρα
Ν όστο
Α ποζητημένη

Α γιασμό
Θ υμάρι
Η δονή
Ν έκταρ
Α ξιοσύνη

Α πανταχού
Θ αμώνες
Η δονής
Ν τόπιας
Α κολασίας

Α νατολικά
Θ άρθουν
Η μέρες
Ν εωτεριστικών
Α πολαύσεων

Α πειθάρχητη
Θ υελλώδης
Η δονικά
Ν ηφάλια
Α ισθηψυχούσα

Α ριστοφάνους
Θ ηλυκά
Η γήθηκαν
Ν ομοευνοούμενης
Α νδροκρατίας
Α ξιολάτρευτη
Θ ύμηση
Η μερών
Ν αρκισσιστικών
Α ναζητήσεων

Α εριτζήδων
Θ αυματοποιών
Η μεραργιών
Ν ταήδων
΄Α στυ

Α λάτι
Θ άλασσα
Η δονή
Ν ιάτα
Α λαζονεία

Α πογευματινά
Θ αμπού
Η μίφωτος
Ν ωχελικής
Α ποζήτησης

΄Α μιλλα
Θ εατρικών
Η μερίδων
Ν εωτεριστικών
Α ριστουργημάτων

Α ναντίρρητο
Θ ερμοκήπιο
Η θοπλασίας
Ν εαρών
Α τόμων

Α μέτρητα
Θ ύματα
Η μερών
Ν τόπιων
Α σταθειών

Α ποβραδύς
Θ ε 'νάρχονται
Η μέτεροι
Ν α
Α ντλήσουν

Α γάπης
Θ έατρο
Η σουν
Ν υχτοστάλαχτο
΄Α στυ

΄Α πειρα
Θ έατρα
Η θοποιών
Ν έων
Α νθίζουν
Α γρύπνων
Θ ιασωτών
Η χηρές
Ν οσταλγικές
Α ναπολήσεις

Α παχθάνεσαι
Θ ανάσιμα
Η λιθιότητες
Ν ουνών
Α κολασίας

Α ργότερα
Θ άρθει
Η ρεμία
Ν α
Α ναπνεύσουμε

Α νέμων
Θ ρόισμα
Η δονών
Ν ευρικό
Α νακάτεμα

Α ισχύλου
Θέατρον
Η μέρευε
Ν οτίως
Α κρόπολης

΄Α σπονδα
Θ ηλυκιά
Η
Ν εράιδα
Α μόλευτη

Α πολωλαίνονται
Θ ανατερά
Η δονοβλεψίας
Ν οσηροί
Α ναμόρφωτοι

Α ποχαύνωση
Θ έρους
Η ρεμία
Ν ήσων
Α ποζητάς

3. Ρομαντικά – Νοσταλγικά, Ρεαλισμός–Κριτικά.

Ά γρια
Θ ηρία
Ή ρθαν
Ν α
Α ναστατώσουν

Α ποστατών
Θ ηριοτροφείο
Η μετέρων
Ν εοπλάτων
Α ποθησαυριστήριο

Α θανάτων
Θ άνατοι
Ή θελε
Ν ουνεχώς
Α ντιμετωπιστεί

Α ιμόφυρτη
Θ ανατερά
Ή ρθε
Ν '
Α ναστηθείς

Α ιθάλης
Θ ύμα
Ή
Ν εόπλουτων
Α διαφορία

Α ξούριστος
Θ αλασσοδαρμένος
Ή ρθε
Ν τουνιάς
Α σίας

Ά γριοι
Θ άνατοι
Η ρώων
Ν οέμδρη
Α γωνιστών

Ά γρια
Θ ες
Η χομόνωση
Ν α
Α νασάνεις

Α πομυζίτρα
Θ υμοσιάρα
Η δονοχτύπητη
Ν υμφιδιόδριθη
Α ποκαμωμένη

Α δέδαιη
Θ άναι
Η
Ν ιότη
Α ύριο

Α ιματηρό
Θ υσιαστήριο
Η ρωικών
Ν εοελληνικών
Α γώνων

Ά καρπο
Θ έατρο
Η μερών
Ν εο-Ναζιστικών
Α ναζητήσεων

Α προσπέλαστη
Θ εοσπάταλη
Η μερησίως
Ν εροστέρητη
Α διάντροπη

Α ισχροκερδής
Θ ρησκευτικο-
Η θικο-
Ν ομικά
Α παράδεκτη

Ά μοιρα
Θ ύματα
Η λιοστερούμενων
Ν οτερών
Α κάλυπτων

Α δέδαιοι
Θ λιμμένοι
Η ρωικοί
Νεοέλληνες
Α δικημένοι

Ά ξια
Θ αυμασμού
Η γέτις
Νεοτάτων
Α νασχηματισμών

Α φάνταστα
Θορυδώδης
Η μιθηρίων
Ν ηπίων
Α ρρένα

Α ποπάτων
Θ όρυδοι
Η μιμαθών
Ν οικοκυρέων
Α πορριμματούσα

Α ν
Θ ες
Ή λιο
Ν έφος
Α παγορεύει

Ά γώνες
Θ ύματα
Η μέρες
Ν τροπής
Α ιωνίας

Α ποτύπωμα
Θ υσιών
Η νωμένων
Ν εοελλήνων
Α γωνιστών

Α περίσκεπτα
Θ ρυματισμένη
Η χοδάρδαρα
Ν αρκοθετημένη
Α κάθαρτη

Α κάθαρτης
Θ άλασσας
Η δονοδλεφτικά
Ν εκροζωντανεμένη
Α ποτσιγαρού

Α στέρια
Θ εότητες
Η μέρες
Νιότης
Αντίο

4. Ρεαλισμός του αιώνα και περιβαλλοντικά.

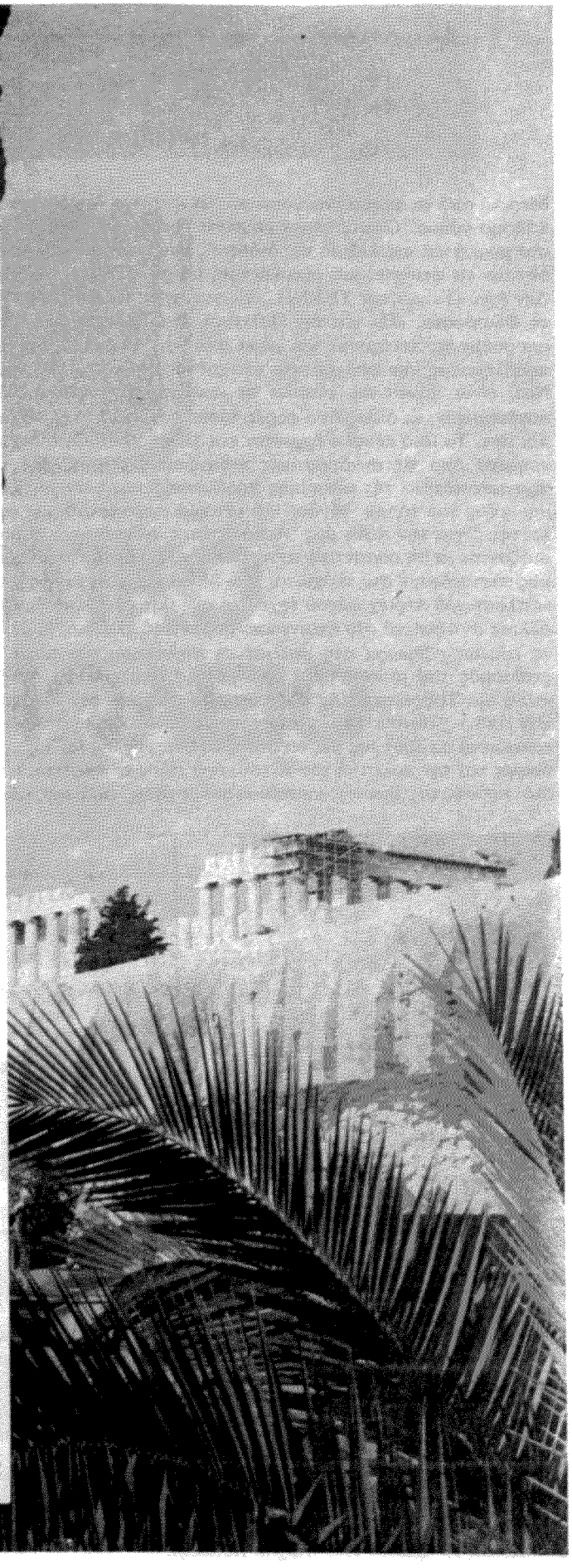

Μερικά από τα παραπάνω κουτάκια ίσως ακόμη δεν δίνουν ξεκάθαρο νόημα. Οπωσδήποτε με πέντε γράμματα, τόσες λέξεις στο μυαλό και στο λεξικό της διάθεσής μου, καταντά σχεδόν αδύνατο να φτιαχτεί μια οικουμενική μήτρα. Η λέξη ΑΘΗΝΑ Δεν έχει «Τ» για την ΤΕΧΝΗ, «Ε» για την Επιστήμη, «Φ» για τη Φιλοσοφία, «Π» για την Πολιτική. Παρ' όλα αυτά αρκετά μπορούμε να πετύχουμε και μέσα από τους περιορισμούς του προβλήματος, την πενιχρότητα του χρόνου και της εντρύφησης. Ναι, είναι πάντα πιο εύκολα τα «επαινετικά»[3]. Μια σελίδα συνδυασμών, κι άλλες δυο φορές τόσοι που 'μειναν αχρησιμοποίητοι. Το ίδιο εύκολα έρχονται και τα ιστορικά, κι αυτά ευνοημένα από τις συνδυαστικές πιθανότητες μα και από την πραγματικότητα της ιστορικής προέλευσης, της γέννησης, της σημασίας του τόπου. Μύθος και ιστορία παρακαταθήκες ατελεύτητες για την πόλη μας. Ασταμάτητες πιθανότητες παρουσιάζονται με τη ρομαντική αντιμετώπιση, που στην περίπτωσή μας περιορίσαμε στο ελάχιστο, ενώ θέματα αξιών, αρχής, ηθικοπλαστικού περιεχομένου έρχονται στη μήτρα άλλοτε θετικά, άλλοτε αντιφατικά στο επαινετικο-ρομαντικό πλαίσιο, κι άλλοτε τελείως οξύμωρα στη ρεαλιστική περίπτωση του τώρα. Ο ρεαλισμός του αιώνα, μετά από μεγάλο διασκελισμό, Βυζαντίου και Τουρκοκρατίας παράκαμψη (αυτά και δεν ευνοήθηκαν από τις συνδυαστικές πιθανότητες, αλλά και κρατήθηκαν εσκεμμένα απέξω) μας φέρνει στους αγώνες, τη θυσία, τις προδοσίες και την πολιτική του τόπου, ενώ τέλος το αμάλγαμα της πιο πρόσφατης ρεμπετο-αστικο-απειθάρχητης πραγματικότητας μας φέρνει στα κομμάτια που κανένας μας δε θέλει ν' ι κούει.

Παιχνίδι σαν κι αυτό που προσπαθήσαμε, και που έχουμ στην πλούσια γλώσσα μας και συγκεκριμένη λέξη γι' αυτό, «Α κροστοιχίδα», είναι πολύ πιο δύσκολο κι από τον κόπο τω ποιητών. Γιατί αυτοί έχουν ελευθερία στις λέξεις, απόλυτη ε λευθερία στο διάλεγμα, απόλυτη ελευθερία στο μάκρος, το μέ γεθος ή την οικονομία. Εμείς εδώ δεν έχουμε. Πρόκειται λοι πόν για μια περίπτωση αφάνταστης πειθαρχίας, που πρέπει νι πετύχουμε δηλαδή το μέγιστο, μέσα απ' ό,τι έχουμε στη διάθε σή μας, τις δυνατότητες που μας ανοίγονται, τη δύναμη και ι κανότητά μας. Και μέσα από ενός τέτοιου είδους πειθαρχία πιστεύω ακράδαντα, θα πρέπει ν' αντιμετωπίσουμε και τη «Αθήνα» μας για το αύριό της, για να 'ρθουν οι ποιητές τοι «μεθαύριο» να υμνήσουν τα δικά μας. Δεν θα 'χε αξία πιο πέ ρα ανάλυση. Ο χώρος είναι η ΑΘΗΝΑ, ο χρόνος για πιο συ γκεκριμένες επεξηγήσεις και δουλειά, όση ζωή απομένει τω τωρινών Αθηναίων – μαζί μ' αυτών κι εμένα, όπου κι αν βρί σκομαι.

3. Αξίζει να θυμηθούμε, έστω και για συγκριτικούς λόγους, μεταξ των τωρινών μας διαθέσεων και των παλιότερων που διάκριναν τι φυλή μας τη συζήτηση του Göran Schildt γύρω από την Ομηρική ε παινετική διάθεση, που τόσο καλά εξήγησε για χάρη μας στο διε θνές κοινό, που διάβασε στις αρχές του '50 το έργο του *In the wak of Ulysses* Dodd, Mead and Co New York 1953 σελ. 71,72.

Συνοικισμός Ασύρματου 1955 (Αρχείο Πουλίδη).